

ARHIVELE TEATRULUI ROMÂNESC

Din cronica Unirii pe scena națională

În anii premergători Unirii, Principatele române lucrează asupra-și prin marii lor bărbați politici, sosiți din pribegia '48-ului. La București și Iași se constituie comitetele unioniste, se intră în apriagă dispută cu caimacamii rivnitori de hlamidă domnească cerșită la Sтамbul, se tipăresc, cu prețul libertății și al vieții, ziare, broșuri, cărți, foi volante. Credința în izbândă e mare, căci satele sînt pentru „secarea“ Milcovului, deci pentru „țara“ pe care Alecsandri o cînta aripat, în versuri cu cadență populară.

La Teatrele Naționale din cele două capitale, Agia încerca zadarnic să stăvilească entuziasmul scenei. Credem a desluși, printre numeroasele mărturii ale arhivelor, momentul care a declanșat propaganda unionistă prin teatru. El stă sub semnul poeziei și al muzicii. La 9 iunie 1856, în revista **Steaua Dunării** a lui Mihail Kogălniceanu, s-a tipărit **Hora Unirii**, primită cu un ecou fără precedent în mase. Hora, tălăzuită pe străzi, pe ulițe, încă triumfal pe scenă, unde „se cînta nebunește“ (Bogdan-Duică). Sub impetuosul îndemn al cîntecului, urmează, fără zăgaz, reprezentații anume gândite pentru a înălța inimile.

În uitata carte a lui Emanoil Al. Manoliu, artist dramatic și ziarist, **O privire retrospectivă asupra teatrului moldovenesc. Din primele începuturi și pînă în anul 1924**, tipărită la Iași în 1925, autorul, culegînd multă informație orală de la bătrîni slujitori ai teatrului din Copou, fixează astfel momentul: „Din-

tre mijloacele găsite cu infailibile pentru ajutorarea acelei propagande era și teatrul, de pe scena căruia se cîntau cuplete unioniste, se intercalau în textele pieselor aluzii șfichiuitoare la adresa reacțiunii, ceea ce exalta mulțimea, făcînd-o să nu ție seamă de amenințări și rigorile administrației. Kogălniceanu și Alecsandri au trimis actori prin țară ca să joace canțonete și să cînte cuplete pentru Unire. Alex. Evolski a cîntreierat țara de jos pînă la Focșani, cîntînd cuplete ca: „Unde-s doi puterea crește / și dușmanul nu sporește“ și altele multe scrise de Alecsandri cu care a trecut pînă și în Muntenia, unde a fost arestat și trimis legat de jandarmi din post în post pînă la București și acolo după intervenția comitetului unionist a fost în sfîrșit eliberat“.

Faptul că Alecsandri și Kogălniceanu mobilizau în ascuns actori pentru propaganda unionistă trebuie reținut cu osebire, căci el întărește convingerea că în istoria modernă a patriei teatrul național a jucat un rol ideologic decisiv. Insuși Alecsandri mărturisește actorului Neculai Luchian că „tot teatrul oferea tribuna cea mai sigură și ultima, într-o epocă cînd publicațiile puteau fi lesne suprimate de cenzură“.

Bandul salutase zorii campaniei pentru întregirea țării prin opereta **Crai nou**, scrisă, ne încredințează Ioan Massoff, „încă din 1851, în care acțiunea e legată de credința că ivirea lunii noi — crai nou — aduce împlinirea dorințelor...“.

Atmosfera se înfierbînta în teatrul ieșean, caimacamul Vogoride avînd surpriza să-l asculte pe nedomolînd actor Neculai Luchian improvizînd într-o nevinovată melodramă franțuzească replica adresată „unui lacheu galonat din creștet pînă-n tălpi“ — povestește actorul și publicistul N. A. Bogdan „Ia mai dați-vă în lături, gulerati, galonați și nerușinați ce sînteți! Mai dați-vă în lături, să pășim și noi, sărmanii, să mai răsufilăm și noi!“ Amenințat că va fi „surghiunit peste Dunăre“, actorul a fost o vreme ascuns de Costache Negri.

Este firesc, deci, ca istoricul Teodor T. Burada, în a sa **Istoria teatrului în Moldova**, unde iarăși multă informație provine de la bătrîni actori martori și participanți la evenimente, să scrie „sala teatrului părea prea îngustă pentru ca să încapă în ea toți doritorii ce se îndesau să vadă jucîndu-se piesele

teatrale și mai ales acele cu subiecte naționale". Printre textele care, sigur, au transformat sala teatrului în loc de manifestare, a fost și sceneta lui Alecsandri **Picală și Tindală**, tipărită întâi în foile **Zimbrul și Steaua Dunării**, scenetă prin care se combatea propaganda antiunionistă, cu replica incendiară adresată unui potrivnic al unirii „Înțeleg că și tu vrei / Să jertfești o țară-ntreagă / Pentru-un ticălos bordei”.

Sînt spiciuri istoriografice necuprinse în contribuțiile noastre (v. **Teatrul** nr. 1, 1979; nr. 1, 1984) la un viitor studiu privind teatrul în epoca Unirii. Intenția sintezei a avut-o harnicul I. Diacu-Xenofon într-o utilă scriere **Teatrul Unirii. Repertoriul pentru propaganda Unirii Principatelor**, Buc., 1935.

La centenarul Unirii din 1959, Mihai Florea publica în revista **Teatrul** (nr. 1) **Insemnări despre prezența teatrului în**

actul Unirii, ca, doi ani mai tîrziu, Ioan Massoff să reia subiectul, tratîndu-l concentrat în **Teatrul românesc. Privire istorică**, vol. I. Autorii tratatului **Istoria teatrului în România** (vol. II, Editura Academiei R.S.R., 1971) au valorificat mare parte din materialul documentar știut.

Arhivele rezervă surprize firești. Firești, pentru o viață națională atît de bogată ca a noastră. Firești, pentru bogăția încă neepuizată a tezaurului republican de documente. Cu răbdare, trebuie să aflăm împrejurările în care s-au desfășurat între 1856—1859 numeroase premiere unioniste, să căutăm afișele, textele, deocamdată scotite pierdute. Dar cine putea-va vrea să spună că are ultimul cuvînt în cercetarea științifică?

I. N.

CALEIDOSCOP CALEIDOSCOP

A apărut volumul IV din **Shakespeare** — „Opere complete”, ediție pe care o datorăm Editurii „Univers”. Volumul cuprinde piesele Henric al IV-lea, Mult zgomot pentru nimic, Henric al V-lea și Nevestele vesele din Windsor. Reamintim că ediția este îngrijită de Leon D. Levițchi. ● La Teatrul Dramatic din Brașov a avut loc o premieră pentru cei mici: Aventură în codru de Pavel Grym, în regia lui Florin Fătulescu și scenografia lui Ion Cristodulo. Următoarele premiere aflate în pregătire: Insula de Gellu Naum, în regia lui Mircea Marin și Arca bunei speranțe de I. D. Sirbu, în regia lui Florin Fătulescu. ● La Editura „Meridiane” a apărut volumul **Teatrul ca**

lume de Amza Săceanu.

● Teatrul „Nottara” va prezenta spectacolul **Ultimul bal**, care nu este altceva decît dramatizarea romanului **Pădurea spînzuraților de Liviu Rebreanu**, dramatizare realizată de Ion Brad și Dan Micu. Regia spectacolului o semnează Dan Micu. ● Aflăm, cu regret, despre încetarea din viață a doi merituoși actori: **Liviu Mărtinuș de la Teatrul de Stat din Arad și Valeriu Burlacu de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași.** ● Am citit cu interes, în „România literară” din 9 ianuarie 1986, articolul lui **Valeriu Cristea „Un teatru deschis”,** în care este vorba despre **dramaturgia lui D. R. Popescu.**

● La „Casandra” s-au întîlnit, după treizeci de ani

de la absolvirea I.A.T.C., regizorii **Sanda Manu, Valeriu Moisescu, Valeriu Grama, Eugen Vancea și colegii lor actori, dintre care Constantin Dinulescu, Ștefan Bănică, Gheorghe Gheorghe, Paul Lavric, Matei Alexandru, Cristina Tacoi, Eugen Țugulea și alții.** ● O premieră la **Teatrul Tineretului din Piatra Neamț: Acești îngeri triști de D. R. Popescu, în regia lui Nicolae Scarlat. La același teatru: La gura sobei de George Peele, în regia și scenografia lui Dan Mănescu.** ● La Editura „Junimea” a apărut volumul **Stilistica spectacolului de Mihai Rădulescu, din care am reținut în specie: capitolul „Polisemia comportamentului non-verbal pur și despre valoarea tropică a comportamentului”.**